

GIMNAZIJA JESENICE

(Referat)

ARGUMENT TEMELJNIH PRAVIC

**(Marijan Pavčnik, Teorija in praksa,
letnik xxx, št.9-10/1993)**

Jesenice, Februar 1994

Marijan Pavčnik:

ARGUMENT TEMELJNIH PRAVIC

Gustav Radbruch: " K pojmu prava sodi prav toliko, da je pozitivno, kot je naloga pozitivnega prava, da je vsebinsko pravilno. "

Zasnova ustave

Ustava Republike Slovenije velja od 23. 12. 1991. Med pravnimi akti je ustava hierarhično najvišji pravni akt. Vsi drugi pravni akti v državi morajo biti v skladu z ustavo tako po obliki, kot po vsebini.

Sedanja ustava se radikalno razlikuje od pretekle slovensko - jugoslovanske ustave. "Jugoslovanska" ustava ni urejala le temeljev državne ureditve, temveč je podrobno opredeljevala položaj in vlogo delovnega človeka in občana. Njena temeljna načela so zajemala programsko vizijo političnega sistema socialističnega samoupravljanja. Nova slovenska ustava pa skoraj nima programskih **pravnih določil**. Programska določila opredeljujejo obveznosti države; te obveznosti pa so politične obveznosti, ne pa tudi pravne.

Slovenska ustava je razdeljena na tri problemske sklope. Prva določila določajo **obliko slovenske države** (republika s parlamentarnim sistemom, demokratična država, ozemeljsko enotna in nedeljiva država, pravno socialna). Drugi sklop vsebuje **katalog temeljnih pravic in svoboščin**, ki ustreza mednarodnim standardom. Tretji sklop se nanaša na **državno ureditev**. To so pravila o organizaciji osrednjih državnih organov, o njihovimi pristojnosti in razmerjih med njimi (zakonodajni, izvršilno upravni in sodni organi). V ustavi pa ni posebnih določil o dejavnosti državnega zbora in vlade. Predvideno bi moralo biti vsaj to, v čem je pravodajna pristojnost državnega zbora in vlade, razmejitvev med njima in merila za odločanje o ustavni pritožbi.

Temeljne pravice

Temeljne pravice v ustavi iz leta 1974 so bile le člen sistema, ki mu je vnaprej odmerjeno, od kod in kje sme biti dejaven. Pomembno pri tem pa je, da teh temeljnih pravic ni spremljal pravnoinstitucionalni inštrumentarij, ki bi še omogočal, da je temeljne pravice mogoče udejaniti.

Slovenska ustava iz decembra 91 ta pravnoinstitucionalni inštrumentarij sprejema in ga vgrajuje v svojo državno ureditev. Pomemben je odnos med zakonodajno in izvršilno vejo oblasti ki je zasnovan v skladu s parlamentarnim sistemom. Tudi sodna veja oblasti dobiva nov položaj in kakovost. Ustava posebej določa načelo neodvisnosti sodnikov, pravico do naravnega sodnika in načelo trajnosti sodniške funkcije.

Temeljne pravice so opredeljene v poglavju človekove pravice in temeljne svoboščine (možnost zaposlovanja, zaposlovanja, za gospodarsko, socialno in ekološko funkcijo lastnine, pridobitev primerne stanovanja). Ustava zagotavlja sodno varstvo temeljnih pravic in

pravico do odprave posledic njihove kršitve. Ustavno sodišče se pojavlja kot varuh temeljnih pravic ali pa odloča o ustavnih pritožbah zaradi kršitev človekovih pravic in svoboščin.

Razlaga ustave

Kontekst ustave nam mora dati toliko informacij, da iz njih lahko izluščimo pomen ustavnega besedila. Sporočilna moč pravnega akta je zelo pomembna, ker vemo, da sam akt nikoli ne presega svojega razlaganja. Tisti, ki ga razlaga, nima na razpolago pravil, kako naj ga razume in pomensko določa. V tem smislu je ustavno sodišče nadustavni organ, ki dokončno odloča, v čem je vsebina ustave.

Splošna pravila za zakonodajalca

Načelo enakosti pred zakonom je povezano z varstvom pravic. Nanaša se na narodnost, narodno pripadnost, spol, jezik, vero, politično in drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj ali na katerokoli drugo osebno okoliščino.

Ustava priznava, da ima človek tudi druge temeljne pravice, ki v njej niso izrecno omejene. Posameznikom je dovoljeno vse, ker jim ni prepovedano, zapovedano ali že vnaprej predvideno kot možna omejitev, njihove pravice pa so hkrati omejene z enakimi pravicami drugih.

Katalog temeljnih pravic je zelo širok, državi pa je postavljena meja, ki je ne sme prestopiti, oziroma ji je naloženo, kaj vse naj stori, da je temeljne pravice mogoče uresničiti.

Zamisel ustave je jasna: če pravice in dolžnosti pravnih subjektov niso opredeljene že v njej sami, jih je mogoče urejati le še z zakonom. Tako ni nevarnosti, da bi splošni pravni akti ožili ali širili zagotovljene pravice ali opredeljene dolžnosti.

Sporočilna moč slovenske ustave

Sporočilna moč ustave naj bi bila tolikšna, da je temeljne pravice mogoče uresničevati neposredno na podlagi same ustave. Od tega pravila se odstopa samo, če je pri posameznih pravicah že v listini določeno, da zakon predpisuje način njihovega uresničevanja. Ta možnost je uporabljena pri 48 od 66 ustavnih določil. Zakon same pravice pomensko ne opredeljuje ali celo omejuje, temveč le omogoča njeno udejanjenje.

Vprašljive pa so tiste opredelitve v ustavi, kjer je zakonodajalcu dopuščeno, da posamezne temeljne pravice zožuje in omejuje (varstvo osebne svobode, svobodo gibanja, svobodo izražanja, zbiranja in združevanja, pravico do stavke). Temeljne pravice v ustavi so le deloma urejene in celo tam, kjer so neposredno uresničljive (nedotakljivost življenja, nedotakljivost stanovanja, svoboda gibanja), je šele zakon tisti, ki opredeljuje kršitve teh pravic in sankcije. Ključno vprašanje je, ali so načelne opredelitve v ustavi dovolj sporočilne, da usmerjajo zakonodajalca. Ustavna določila so oblikovana kot pravna načela, ki posredujejo vrednostno merilo. [ibka točka ustave je v tem, da podobnih meril ne vključuje v vse temeljne pravice. Njena sporočilna moč bi bila večja, ne da bi bila zaradi tega daljša in obsežnejša, saj bi opustila druge opombe - na primer tiste, v katerih zakon določa pogoje in primere, v katerih je posamezne temeljne pravice mogoče uveljaviti.

Naloga sodne in še posebej ustavosodne prakse je, da pravna načela prevede v pravna pravila tako, da jih je mogoče udejaniti. Razlagalec ima vselej možnost, da kot pozitivno pravno vsebino temeljnih pravic sporoča le tisto vsebino, ki je sad pravne civilizacije in

človekovega dostojanstva. Ni se več mogoče skriti za paragraf, od tu naprej je samo še
človekova odločitev, za katero vselej odgovarja tisti, ki jo izreka.